

17

PROLVSIO

DE

PROVASALLIS EORVNDQMVE
DISTINCTIONE

IN

NECESSARIOS ET VOLVNTARIOS

O R A T I O N I

PROFESSIONIS JVRIS ORDINARIAE

A. D. XXIX. JVLII

MORE CONSVETO ADEVNDAE CAVSSA

RECITANDAE

PRAEMISSA

1797

D. CAROLO AVGVSTO GRVNDLERO

ERLANGAE
TYRIS HILPERTIANIS
CLOIO CCLXXXVII

PROF. VSTO

DE

PROVASALLIS FORVNDINGE
DISTINCTIONE

IN

NECESSARIOS ET VOLUNTARIOS

O R A T I O N E

PROFESSORIS SVBIS ORDINARIIS

A. A. XXIIII. MDCCLIIII.

HOIE CONVICTO ADVENIAS GRAVIA

RECITANDA

BRUNSVIGIA

D. CAROLO ANTONIO GAVIOLLO

BRUNSVIGIA

SVBIS MDCCLIIII.

BRUNSVIGIA

Multas quidem jurisprudentiae, cum civilis *a)* tum criminalis partes *b)* philosophiae luce hoc nostro saeculo doctorum ingenio illustratas, in meliorem ordinem digestas, politas et firmatas esse, harum rerum peritis non modo, sed et reliquis notum est, in Themidis sacra etiam non penetrantibus. Juris autem feudalis ea est indoles atque natura, ut non tam ex principiorum philosophicorum fontibus, quam ex historiae antiquae monumentis consuetudinumque sensim introductarum notitia, partium *c)* adhuc aegrotantium medela expectanda esse videatur. Hanc meam sententiam ne quis sinistre interpretetur, profiteor, me philosophiae, cujuscunque sit, sive veteris, sive recentioris familiae conatibus non solum nihil velle detrudere, sed illius in universam jurisprudentiam

a) Quis est, qui ignoret merita
Cel. NETTELBLADTII et HOF-
ACKERI.

b) FILANGIERI, MONTES-
QOVII, de SODENI et de DAL-
BERG, et quae sunt reliquorum
nomina illustria.

c) SPENER de feudalis juris-
prudentiae naevis, historiarum
ignorantiae tribuendis. IEN-
CHEN Thes. jur. feud. Tom. I.
pag. 67.

tiam accuratius tractandam merita solere saepius celebrare, opemque, quam futuro et juris doctori et judici ferre possit, laudare et commendare. Cum vero juris feudalis constitutiones non sola rerum natura nitantur, sed plurimam partem a libera hominum voluntate, pactis conventisque pendeant; ad rerum antiquis temporibus gestarum memoriam saepius recurrendum, non autem definitionibus et distinctionibus, e doctorum ingenio natis, solummodo inhaerendum est; atque id inprimis locum habet, quoties de veterum mente et sententia, de nominum explicandorum vi et vera significatione disputatio instituitur. Hujusmodi disputatio est illa de *Provasallagio*. Sunt nempe nonnulli *d)*, qui differentiam inter *provasallum necessarium* et *voluntarium* faciendam esse statuunt, inprimis eam ob causam, quod utriusque diversa quaedam officia et jura sint a doctoribus definita. Queritur igitur: utrum haec distinctio firmo nitatur fundamento, an supervacanea et magis ad docendi methodum, quam ad rem ipsam referenda sit? Desiderat haec quaestio, ut justo modo decidatur, vel maxime historiae lucem et consuetudinum quarun-

d) ECKARDTVS in praef. §. 8. (ad SCHRÖTERI lib. *theoretisch u. prakt. Abhandlung von der Lehnevere*. Berlin und Stralsund. 1789.) hanc differentiam esse faciendam statuit. Cel. SCHNAV-BERTVS de jure feudali optime meritis in Coment. sua ad j. feud. pag. 298. discedit.

quarundam, in feudis et offerendis et recipiendis e) introductarum, brevem commemorationem. Accuratam ne provafalli quidem descriptionem formare possumus, nisi ad feudorum originem respiciamus.

Feuda, seu quod fere idem est, beneficia f) quondam ejusmodi viris conferebantur, qui habiles ad officia, sive in bello, sive in aula praestanda, fuerunt. Quia vero horum beneficiorum finis primarius is erat, ut, qui acciperet, dominum in militiam sequeretur g), Vasalli, sive evocati, sive se offerentis ad bellum capacitas, inprimis in censum veniebat, et a domino dijudicanda erat. Sicuti autem in omnibus fere veterum institutis accidit, ut fluxu temporis, aliam illa paulatim formam sensim induerent; ita et in feudorum

A 2

colla-

e) *Versuch einer pragmatischen Geschichte der Lehen aus den Zeiten vor der Errichtung der fränkischen Monarchie v. D. H. B. Fift. u. Leipz. 1785.* Celeb. ZEPER, NICKIVS in Miscell. ad Jurispr. feud. Lib. I. p. 331. MVRA-TORI in antiq. Italiae medii aevi. Tom. I. D. XI. pag. 549.

successione in illis introducta: non materia, sed forma ipsa immutata est. MADIHN in Zeper. Collect. T. II. p. 9. *Versuch einer pragm. Geschichte d. Lehen.* BERTRAM in Zep. Coll. T. III. p. 41. *Erlangische jurist. Litteratur für das Jahr 1784.* St. IV. S. 47°.

f) Beneficia francorum eodem fere jure tenebantur quam feuda,

g) BÜHMERS in comp. jur. feud. §. 16.

collatione. Cujus rei causae variae erant. Primo ^{h)} forsitan loco ponenda est dominorum in vasalli sive liberos, sive consanguineos alios munificentia. Cum enim Vasallus, de domino bene meritus, filium forte post obitum reliquisset, propter imbecillitatem animae vel corporis inhabilem ad arma ferenda; constitui poterat alius, locum tenens, (qui *provasalli* nomen poterat gerere,) usque dum Vasalli mortui filius capax esset officiis domino praestandis ⁱ⁾. Aliam eamque perantiquam Provasallorum constituendorum occasionem *Clerus* praebuit ^{l)}, qui, ad feudi acquisitionem ex benignitate do-

mino-

^{h)} Variæ erant causæ, ob quas provasallagium paulatim introductum essent. Tria autem tempora sunt distinguenda, ut egregie EBERHARDVS docet (*Nachlese zur Erläuterung des Lehnrechts II. Nachtrag zur Erläuterung der Lehen von den Lehnstrügen, in welchen besonders die ältere und neuere Beschaffenheit angezeigt wird*).

ⁱ⁾ CONRADI de provasallis ex jure feudali germanico. Francf. et Lipsf. 1735. §. 7., recte monet, non de minorennitate hoc loco sermonem esse, sed potius de eo ca-

si, si filius incapax sit propter animae aut corporis vires deficientes, tunc a voluntate domini directi dependet, num illum, sub conditione provasalli constituendi, admittere velit. J. Prov. Sax. L. I. Art. 4. I. P. Sax. C. 30. Sed si ista imbecillitas post feudi acquisitionem supervenerit, rationem feudi amittendi non continet. *Allg. Landr. f. p. Staat. I. 18. §. 55.*

^{l)} Carolus magnus in Capit. A. 803. (BALVZ P. I. p. 409.) ubi sonat: Reliqui (nempe clerici), qui ad ecclesias suas remanent, suos

minorum admissus, ad officia domino praestanda nec capacitatem habebat, nec ut plurimum voluntatem. Quamvis enim antiquis temporibus mos invaluisset, ut, qui sacris faciendis constituti essent, episcopi atque abbates, hac militia sacra et ecclesiastica ad tempus relicta, armati exercitum sequerentur, vel ipsi gererent bellum: senserunt tamen postea ecclesiae proceres, hanc sacerdotum in milites commutationem, nec religioni christianae commodam, nec ordini ecclesia-

A. 3.

flico

fios homines bene armatos nobis-
eum aut cum quibus iusserimus,
dirigant; quod etiam *LYDOVICVS*
iussit. In diplomate nempe
ita sonat: notum fieri cupimus,
qualiter nos ex abbata St. Johan-
nis et St. Maximini, — — ubi
Haricho Abbas praesse videtur,
quasdam curtes, villas et possessio-
nes, scilicet sexcentos quinquagin-
ta sex mansos, ut verius compu-
tari potuit, a praefato abbate *in*
beneficium accepimus et his fide-
bus nostris, *EZZONI* videlicet
Paletino Comiti et Henrico Duci
nec non Oitoni Comiti ea condi-
tione beneficiavimus, ut *quia prae-*
fatus Abbas jam Senis confectus,

commode nobis domi militiae
que servire non poterat, ipsi et
heredes, qui haec beneficia ha-
bent, pro eodem Abbate suisque
successoribus Curiam Regalem pe-
tant et in expeditionem eant: Ab-
bas vero suiue successoras a Curia
Regia et ab omni expeditione om-
nino sint liberi, nisi in Mogunti-
ensem seu Metensem aut Colonien-
sem Civitatem, ad generale con-
cilium aut colloquium aliqua ne-
cessitate cogente fuerint incitati. —
Conspirat jus germanicum. J. F.
S. C. 2. I. F. All. e. 1. c. 3. §. 1.
ZEPERNICK. An. I. F. T. I.
Obf. 18. de CRAMER Obf. jur.
univers. Obf. 361.

ftico accomodatam esse. Accedit forte alia etiam causa, in ipsa Cleri illius temporis indole et sentiendi ratione quaerenda. Episcopis enim in nummorum et omnium rerum affluentia, volupe non erat, militiae labores et pericula suscipere: jucundius illis erat, in sella episcopali sedere, edere, missas canere, dominisque feudorum persuadere, et ecclesiae et ipsis dominis fore utilius, si loco clericorum, quorum esset litterarum studiis operam dare, alios reciperent viros, ad arma gerenda idoneos. Hanc praecipuam esse contendit provasallorum constituendorum rationem *F. C. CONRADI* juris feudalis peritissimus in citata dissertatione. Insequenti aevo feudorum domini, a veterum consuetudine longius adhuc deflectentes, permiscrunt, ut foeminis etiam aliisque personis, ad officia praestanda inhabilibus, dominium utile conferretur, provasallis idoneis in eorundem locum substitutis *m*). Cum porro *personarum pluralitati* feuda posthaec ita traderentur, ut ex eorum coetu unus loco omnium iusjurandum diceret et officia feudalia praestaret *n*), provasallorum divisiones in jure consultorum scholis ortae sunt variae. Harum natura ut accuratius perspicatur, praemitendam esse censeo brevem et quidem generalem provasalli defi-

m) Ex diplom. Carot. IV. Ao. 1367. (LÜNIG corp. jur. feud. T. I. p. 587. n. 21.) et ex jure feudal. alleman. *der Man sol die Gewer han vor der Frowen und mag su wol das Gut mit rechte messen lan.*

n) CONRADI l. c. §. 8.

definitionem. Est itaque *Provasallus* o) is, qui loco alterius, cui feudum conferendum est, societatem feudalem cum domino contrahit feudoque investitur eum in finem, ut, qui hunc substituit, plenum jus feudi habeat. Hac in Provasalli descriptione, substituens utrum sit persona habilis ad officia feudalia praestanda, an inhabilis, non est definitum. Hanc ob causam vocabulum Provasalli in sensu *latiori* sumtum esse, dici poterit. Sensu autem *strictiori* si verbis expressis determinari debet, videndum est num substituens ipse habilis sit, nec ne; utrum, substitutio fiat ex legis praescripto, an ex

con-

o) Provasallus tum in sensu *latiori*, tum in sensu *stricto* sumitur, ut recte perillust. ECKARDTUS monet. In definiendo provasallo Jureconsulti dissentiunt. Perill. BOEHMER. (in Compendio suo §. 88.) dicit: Vasallus in genere est, cui feudum constituitur. Vasallo dominium utile competere potest, vel quoad substantiam ipsam, vel quoad exercitium tantum. Si illud, est vasallus in specie sic dictus; sin hoc est provasallus, *Lehnsträger*, cui vi juris proprii competit exercitium jurium et obligationum ex feudo, alteri

constituto. Sed contra hanc definitionem potest excipi, ut provasallus etiam condominus esse possit, et non exclusus sit de dominio utili. PÜTTMANNUS (Elementis juris feud. §. 179.) Provasallum, eum nominat: qui loco alterius *minus habilis* cum domino directo societatem feudalem contrahit, feudoque eum in finem investitur, ut ipsius interventu alter plenum jus feudi habeat. Sed non semper personae inhabili constituitur provasallus, sed etiam habili ex. gr. communioni.

consensu domini et vasalli. De hac provasalli distinctione tum dicendi locus erit, cum antea differentias provasalli ab aliis personis, iisdem quodammodo similibus exposuerimus.

Differt itaque Provassallus a *procuratore* vasalli, qui tantum mittitur ad investiturae sollicitudinem, loco vasalli habilis peragendam; Provassallus non ad unum constituitur negotium, sed manet, atque hoc nomine est appellandus et considerandus usque ad mortem suam, nisi alio modo Provassallagium finiatur.

Deinde differt a *mandatario* vasalli, ad aliud quoddam negotium feudale suscipiendum; differt a *substitut* ad servitium feudale domino praestandum. Provassallo enim incumbit omnia praestare domino officia feudalia *p*). Differt denique a *curatore feudi*, qui loco pupilli feudum a domino suscipit.

Pro-

p) Auctores nonnulli hujus differentiae obli, occasionem dederunt controversiae super quaestionem: an pupillus, majorenitatem adeptus, investituram, quae a curatore jam sit acceptata, iterum petere teneatur? Antiquo jure in legibus germanicis hoc quidem fundatum fuit, quia tutor suo,

non pupilli nomine investituram peteret; sed hodie non aliter, ac vi observantiae specialis ad id obligatus est. Kopp. *Lehnsprou* P. I. pag. 135. SCHILTER ad jus feud. alem. c. 52. §. 3. Opinio etiam in nova Capitul. imp. art. XI. §. 5. 6. reprobata est.

Provasallus enim nec vasalli ipsius, nec bonorum feudali-
curam gerere debet *g*).

Quod tandem ad varias provasalli *species* attinet, juris
feudalis doctores distinguere consueverunt vasallum *sublimem*,
qui constituitur vi imperii civilis, et *simplicem*, qui constitui-
tur vi alius cujusdam juris; veluti vi dignitatis, cui prova-
fallagium annexum est, vel vi conventionis specialis, vel
pactorum familiae, a quibus definiuntur jura' provasalli *r*).
His itaque praesuppositis, quid de provasalli in necessarium et
voluntarium distinctione sentiendum sit, facilius poterit de-
clarari. Vt autem verborum controversia removeatur, de
explicandis primum nominibus sumus solliciti. *Necessarium* in
universum in jure positivo dici potest, id, quod lege est
constitutum; *voluntarium*, quod nec praescriptum, nec veti-
tum, sed hominum, jure quodam [praedictorum, arbitrio reli-
ctum est. Jam quaeritur, quid, in provasallo eligendo et
constituendo, domini directi, quid vasalli iudicio et volun-
tati liberum sit relictum?

Ad formandam autem et rite constituendam provasallo-
rum necessariorum et voluntariorum differentiam, opus est,
ut

g) BOEHMERVS princip. jur.
feud. §. 88.

r) d. ECKARDT. l. c. §. 9.

ut respiciamus, cum ad *personas*, pro quibus constituendi, et a quibus, tum ad *modum*, quo constituendi sunt. Haec omnia primum ad leges et consuetudinum antiquarum regulam exigamus; postea vero sub finem hujus commentationis, quum de eo dicendum erit, quod in feudorum causis arbitrio et voluntati dominorum et vasallorum subjectum est, consuetudines recentioribus temporibus receptas attingemus.

Prima quidem provasallorum necessitas est ea, quae oritur ex quarundam personarum, quibus feuda conferenda essent, *incapacitate*, in ipsis legibus definita; cujus generis sunt, qui vel mentis vel corporis vitio laborant adeo, ut ad officia praestanda minus idonei judicandi sint. Quod si accidit, a domini quidem directi pendet arbitrio, utrum illis successionem in feudum aperire, an eosdem penitus excludere velit; sed si admittitur incapax; permittenda etiam est provasalli substitutio s). Admissio enim ad successionem non involvit provasalli constituendi, quod quidam statuunt, remissionem t). Hoc in nego-

s) CONRADI l. c. §. 17.

t) SCHNAVBERTVS in Comment. §. 90. Hoc etiam allegat. CONRADI l. c. §. 26. Jure feudali antiquo germanico inhabilis, feudum acquirens, nec ad heredes suos id transmittere poterat, nec heredes a domino id jure postulare

poterant. Inhabili nec iudicio parium curiae interesse, nec testimonium in omni causa feudali dicere licitum erat; quae omnia fecus intuitu habilis, feudum sibi acquirentis. *Vetus auctor de benef. §. 5.* Sed haec differentia jure recentiori sublata est.

negotio deprehendimus necessitatem ex parte domini directi v) qui, primum ac incapacem admiserit, etiam *necessario* tenetur, provafallum idoneum admittere. Quare ejusmodi provafallus poterit dici *necessarius secundum quid*, seu *hypothetice necessarius*. Est igitur provafallus hypothetice necessarius is, qui, sub conditione quadam praecedente, necessario est constituendus. *Absolute* vero *necessarius* est tum, cum personis quibusdam feudum nec juste denegari, nec sine provafalli interventu legaliter conferri potest. Hoc potissimum locum habet in feudis, personae morali seu universitati concessis x). Cum

B 2 vide-

v) Si non expresse officia feudalia remiserit, aut pro illis pecuniam sumserit.

x) Sunt quidem, qui putent, universitatem in feudum succedere et id acquirere posse; HELFERRICH in Anal. jur. feud. Zepernickii Tom. I. Obs. 16. sed alii aliud statuunt. SCHNAVBERTVS Com. §. 94. et ECKARDTVS l. c. p. XIV. — Ad hanc quaestionem: an universitas in feudo succedere possit? accurate tractandam, prolixo commentario opus esset. Breviter

rem expediturus, fundamenta tantum disputationis jaciám. Tempora autem distinguenda esse puto:

1) Antiquissimis temporibus ne unum quidem feudi, universitati collati, exemplum occurrerit. Abhorrebat enim ejusmodi feudi forma ab omni cogitandi de feudis ratione. Nam dominus volebat virum, quem ad militiam evocare et cui alia officiorum genera injungere posset.

2) Postquam autem, feudorum copia existente, et nobilium multitudine in Orientem ad bellum

videlicet fieri plane nequeat, ut ab omnibus et singulis, universitatem constituentibus, officia feudalia praestentur; ex ipsa rerum natura sequitur necessitas denominandi sive unum, sive plures viros, ad haec officia exhibendā idoneos. Nec pendet a domini directi arbitrio, num velit admittere provasallos, nec ne; licet exempla adsint, ex quibus intelligitur domi-

lum Saracenis inferendum profecta, duces et principes, pecunia ad bellum gerendum necessaria defuituti, reipublicae Norimbergensi, aliisque civitatibus, fundos feudali nexu commiserant; alia formata est rerum feudalium facies. Cum, inde hoc ab tempore plures existent universitates, feuda possidentes; quaeri amplius non poterat, num illis possent feuda conferri? Quaestio igitur antea in medium prolata: an universitas sit feudi capax? in duas dissectanda est propositiones. An universitates jure antiquo feuda possidere possint? et an universitas quaedam sine provasallo constituendo feudi sit capax? Ad duas has propositiones negative respondendum esse credo.

(PÜTTMANNI Elementa juris feudalis §. 163.). Multitudo enim hominum impedit, quominus officia feudalia ita praestentur a vassallis, uti dominus directus e legibus et consuetudinibus postulare queat. Sed jure hodierno universitas capax censetur sub conditione constituendi provasallum. Codex nov. brand. ita disponit de hac re. *A. L. R. I. 18. §. 49. Moralische Personen, welchen Lehne verliehen werden, sind in der Regel, zur Leistung der damit verbundenen Pflichten, einen Lehnsträger zu bestellen befugt und schuldig.*

§. 50. *Hiervon ist der Fall ausgenommen, wenn aus dem Inhalte des Lehnvertrages, oder Lehnbriefes, oder aus der Natur der darin vorbedungenen Pflichten sich*

dominum directum familias denominasse quasdam, ex quibus provafalli sint eligendi 9).

Provafallorum genus *voluntarium* id est, quod nec a lege est, tanquam necessarium praescriptum, nec prohibitum, quod consuetudinibus tamen fit consentaneum. Ex quo se-

B 3

quitur,

sich ergibt, daß letztere von allen physischen Personen, welche die moralische Person ausmachen, geleast werden sollen.

§. 51. *Eine gleiche Ausnahme findet statt, wenn erhellet, daß das Lehn von allen Dienstleistungen frey ist, und die Lehnserneurung, dem Herkommen gemäß, nur bey Veränderungen des Lehnsherrn hat gesucht werden dürfen.*

9) Quia nempe spes consolidationis sit remotior, domini directi injungebant personis moralibus constituere provafallum. In *ducatu Magdeburgico* semel iterumque statutum fuit, ut communiones, feudum acquisitionis, duas denominare familias teneantur, ex quibus provafallus, quoties opus esset, con-

stituatur, his vero extinctis, feudum fiat apertum. LÜNIG. Tom. II. p. 973. Sed etiam exempla adsunt, ex quibus intelligitur, dominos directos univerfitatem ad constituendum provafallum non coegisse. Habemus exemplum in *civitate Francofurtensi*, quod Append. Num. XIII. Compendii БОЕНМЕ-
РИ insertum est, ubi Fridricus III. Imp. civitati Francofurthanae villam Bornheim una cum judicio in feudum largiebatur sub lege constituendi duos provafallos a. 1476. sed immutata est a. 1770. et civitati concessum, ut de feudis imperij Bornheim, Hausen et Oberrode, non constituat provafallum. MO-
SER *Reichs-Staats-Handbuch auf das Jahr 1769 — 1775.* Tom. I. pag. 93.

quitur, viros hic praesupponi, feudi suscipiendi *capaces*, a quorum voluntate pendeat, num officia feudalia velint ipsi praestare, nec ne? Prima quidem feudorum institutio postulabat, ut, qui in feudum succedendi consilium ceperit, ipse etiam, quae vassalli essent, praestaret. Sed legum feudalium ea est natura, ut consensu utriusque partis et domini directi et vassalli exceptionem admittant. Sicuti enim fere universum jus feudale veterum pactis et conventionibus nititur, ita et pactis mutari potest, et alia norma agendi introducta, sensim jam in locis multis commutatum est. Quid igitur, si domini directi ipsius interfit, ut a provassallo idoneo, in locum vassalli constituendo, officia vassallitica promte et accurate praestentur, quid impedit, quo minus utrique, pacto inito, conveniant, ut relicta lege, hoc casu singulari provassallus eligatur idoneus, qui, cum illius constitutio in utriusque partis arbitrio posita sit, *voluntarius* nominari poterit.

Haec, quae huc usque diximus, de uno valebant viro, ad officia feudalia exhibenda idoneo; jam vero in medium poni solet a jureconsultis quaestio haec 2): *utrum plures, officiorum praestandorum capaces, si velint ipsi officiis fungi vassalliticis, cogi possint a domino directo, ut, loco omnium, unum constituent provassallum?* Addi poterit alia quaestio: *ad quodnam provassallorum genus ejusmodi sit referendus; ad necessarium, an ad voluntarium?* Pendet enim a voluntate domini; necessario

autem

2) ECKARDTUS l. c.

autem constituendus esset a vasallis idoneus. Justam harum quaestionum decisionem multas et graves ob rationes necessariam esse, ipsa indicare videtur jureconsultorum, super illis litigantium, dissensio. Sunt juris feudalis doctores, eruditionis fama admodum celebres, qui contendunt, plures si adsint vasalli, qui unum feudum indivisim possident, illos a domino directo, cogi non posse, ut provasallum constituent. Hanc sententiam defendunt BITSCHIVS *a)*, SCHNAVBERTVS *b)* et reliqui, quorum argumenta principalia breviter recensimus.

Primum quidem provocare solent ad canonem: in rebus, ad jus feudale pertinentibus, adjudicandis, non recurrendum esse ad germanorum consuetudines, legum vim non habentes; sed unice inhaerendum institutis longobardicis feudalibus, observantiis et pactis firmatis; ex his fontibus, non ex historia germanorum antiqua, rationes decidendi esse hauriendas: jam vero in legibus longobardicis clare scriptum esse, plures capaces, feudum indivisum habentes, cogi non posse, ad constituendum provasallum *c)*. *Deinde*, (ita per-

a) BITSCHIVS in Com. in conf. feudorum pag. 406.

b) SCHNAVBERTVS Comment. suo. pag. 297.

c) II. Feud. 26. §. 27. Omnes filii ejus, qui feudum acquisiverint, fidelitatem facere debent, maxime si *indivisim* habent, quod si feudum ex divisione ad unum tantum pervene-

pergunt doctores supra laudati,) parum refert, et domini directi nil interest, five unus, five plures Vafalli officiis feudilibus fungantur. Est enim voluntati domini directi relictum, evocare ex pluribus, quem operi praestando reliquis capaciorum judicet. Causa igitur, (ita pergunt,) nulla adest, ob quam
domi-

venerit; ille tantum facit fidelitatem. Sed obstat Cap. extraord. tit. 77. ubi edicitur: "Cum plures fratres vafalli paternum habent feudum, donec illud indivisum possident, una fidelitas et unum servitium domino fieri debet: si vero partitum fuerit, quot partes, tot erunt fidelitates". **BITSCHIVS** autem l. c. respondet: Unam fidelitatem non accipiendam esse, pro unius tantum personae juramento; sed pro plurium quidem personarum jurejurando fidelitatis: ita tamen, ut non singulae separatim, sed omnes simul et conjunctim, ad fidelitatem et servitium obligatae sint. Et sic e contrario plures fidelitates dici, quando non omnes conjunctim et cumulative, sed singuli separatim partes suas in feudo possident, tum enim singuli pro

sua quisque parte jurant, et quot sunt partes, tot sunt fidelitates.

Si, quae mihi sententia fedeat, dicit **CONRADI** l. c. §. 22. profitendum est, ut plene hi textus inter se conveniant, explicari eos non posse, sed ipsos eorum auctores, quod saepius et aliis locis observare licet, diversis opinionibus addictos fuisse existimo, et incertitudo quaedam in ipso textu II. F. 26. apparet. — **SCHNAUBERTVS** quidem noster (Comment. p. 297.) dicit II. F. 55. §. 2. nihil probat, quia capitulum extraord. est. Sed si etiam concedatur, quod nihil probet, tamen puto, etiam textum II. 26. hoc loco nihil efficere, quia provafallagium institutum est, germanum, et leges longobardicae ad illud non applicandae sint. **CONRADI** §. 22.

dominus pluribus, feudum indivisim possidentibus, provasalli denominandi necessitatem imponere queat.

Contrariam sententiam defendentibus argumenta non defunt, quibus haec, hucusque breviter exposita, convincere conantur. Omnium optime perillustris ECKHARDTVS oppositarum partium rem egisse videtur in praefatione, solidae eruditionis plena, quam libro praemisit: SCHRÖTERS *theoreth. pract. Abb. von der Lehnwaare*. Argumentum, quo usus est, *primum*, ex ipsa provasallagii indole et natura petiit. Est scilicet hoc institutum origine *germanum*; in Germania primum potissimum dominorum lenitate, pactis deinde et consuetudinibus sensim introductum. Ex quo sequitur, id non ex legibus longobardicis, sed ex moribus et consuetudinibus germanicis esse dijudicandum. Cardo igitur rei est positus in hoc uno, ut rationibus firmis demonstretur, provasallagium esse *institutum origine germanum d)*. Ad hoc autem probandum, non requiritur hoc, ut demonstretur, in nulla alia gente antiquis jam temporibus, provasallorum constituendorum consuetudinem introductam inveniri, sed ut ostendatur, germanos veteres suos mores, non leges exteras secutos esse, in iuribus provasallorum definiendis. Atqui, nisi me omnia fallunt, id demonstratum est ab auctoribus harum rerum valde

peri-

d) EBERHARDVS l. c.

peritis EBERHARDO e) et CONRADIO f). Ipsae leges germanorum verbis distinctis hanc rem ita definiunt, ut pro-
 vasallorum constituendorum necessitatem pluribus vasallis,
 feudum indivisum possidentibus, injungant g). Rationem hu-
 jus

e) l. c. §. 3.

f) in Disput. citat.

g) J. F. Sax. Cap. 8. et XXIX.
*Der her muz wol sinen mannen mit
 urtheil gebieten die ein gut von ihm
 haben, daz sie binnen sechs wochen
 bescheiden daz her wizze uf wem
 er siner dienstes sülle sehn.* ZOBELIVS
 ex ignorantia rei in farfit
 nonnulla atque de lite inter plures
 Vasallos componenda hunc locum
 ita explicat: *Dass sie sich binnen
 sechs Wochen ihres Irrthums am
 Lehn entscheiden.* J. F. ALLE-
 MAN: Cap. XVI. §. 3. et LX. §.
*Kayerrecht Tom. III. Cap. 30.
 Richtscheig Lehnrecht. Cap.
 22. 23.* „Sed nihil probant leges
 antiquae germanorum, quia jus
 longobardicum in subsidium rece-

ptum, si nempe leges provinciales
 silent., — ECKHARDTVS ad
 illam objectionem respondit. *Sollten
 diese Sammlungen auch nicht einmal
 eine rechtliche Vermuthung wirken,
 so würde es um unser teutsches Lehn-
 recht gethan seyn.* Den neuern
 Gebrauch dieser Lehnrechtsamm-
 lungen in diesem Stück bezeugt auch
 ZASIYS de feud. p. 7. rubr. ad
 quid vasallus teneatur. n. II. SCHIL-
 TER ad Mod. Pift. P. IV. Q. 133.
 n. 32. — Et si certum esset, leges
 Longobardorum plane non de
 provafalla, sed de mandatario lo-
 qui, (ECKHARDTVS not. n.) et
 si certum esset, leges Germanorum
 antiquas historicum tantummodo
 usum habere, (SCHNAVBERTVS
 ipse concedit p. 52.) magis tamen
 ad has, quam ad illas longobardi-
 cas respiciendum esse censeo; quam-
 quam

jus legis CONRADI *h*) indicavit hanc, quod majores nostri abhorruissent a bonorum feudalium divisione. Nec injuste quidem fecerunt; nam dissecandis feudis, et domino et vasallis detrimenta non exigua intulissent. Atque ex horum incommodorum consideratione, *secundum* oritur, quo utuntur jureconsulti ad confirmandam suam ipsorum sententiam, argumentum. Est nempe ex analogia, quae emphyteusin et feuda intercedit, derivatum. Notum enim est, plures unum feudum emphyteuticum acquirentes, a domino emphyteuseos obstringi posse, ad constituendum proemphyteutam *i*). Jam vero a plurimis juris feudalis doctoribus conceditur, deficientibus legibus claris, in controversiis decidendis, ex emphyteuseos indole eatenus aestimandam esse feudorum naturam, quatenus ex utriusque *analogia* argumentum probabile formari possit *l*). Quod cur non idem fieri possit, in hac causa non intelligitur. Celeberrimus ECKHARDTVS *m*) provocat inprimis ad LANGII auctoritatem, hanc sententiam, cum in animadversionibus

C 2

bus

quam sententiam illorum non arripiam, qui in omni causa feudali legibus germanicis majorem, quam longobardicis tribuendam esse auctoritatem, statuant.

i) ECKHARDTVS l. c. pag. 18.

l) PÜTTMANN Elem. j. feud. §. 41.

m) in not. v.

h) l. c.

bus ad BECKII librum ⁿ⁾), tum loco alio ^{o)}), defendentis, pluribusque argumentis, non modo ex legibus Germanorum et consuetudinibus antiquis, sed etiam ex ipsa rei natura petitis, opinionem suam confirmantis. Variis idem auctor rationibus probare conatus est, domino directo non pauca incommoda inde oritura esse, si officia essent praestanda a pluribus. Cum igitur has ob rationes domino jus competat, imponendi vasallis pluribus, unum feudum, non dividendum, petentibus, necessitatem provasalli denominandi; hic *necessarii* etiam nomine insighiri poterit.

Quid huic de provasallo necessario exigendo sententiae opponi possit, non intelligo, et potius profiteor, me rationum pondere commotum esse, ut illi accederem eandemque aliquantulum firmarem atque defenderem *p)*.

Non

ⁿ⁾ LANGE *Anmerkungen zu BECKS Abhandlung von Nachsteuer und Handlohn* Th. 2. Cap. 12. Obf. 12. C. 13. Obf. 1.

^{o)} LANGE *Abh. von Zerschlagung der Bauergüter und Domainen.*

^{p)} quia etiam leges particulares in eo consentiunt. *Allg. Landr.*

f. d. pr. Staaten. I. 18. §. 58. *Bestzen mehrere Vasallen ein Lehn; so muß einer von ihnen zur Leistung der Dienste und Pflichten im Nahmen aller zugelassen werden. TERLINDEN Grundsätze des heutigen gemeinen preuß. Lehnrechts.* §. 149. *ZACHARIAE Handbuch des churfürstlichen Lehnrechts,* Leipzig 1796. §. 48.

Non enim solum dubia adhuc sententia quibusdam videri possit, ob argumenta illi opposita, sed forte etiam inanis et utilitate carens, eam ob rationem, quod nostra aetate servitia feudalia non militia et armis ferendis, sed ut plurimum alio modo praestentur, qua re provassalli constituendi necessitas sublata sit. Haec etsi vera esse facile concedam; tamen et mihi concedendum esse puto, non omnia feuda sub conditione militiae et armorum gerendorum conferri solere. Sunt enim etiam beneficia non militaria, in quibus conferendis domini exigunt servitia honoraria et aulica et judicialia *q*). Ad haec praestanda non Vassallum quemvis idoneum esse, quis est, qui non sua sponte concedat? Et quid, si vassallus unus alterve in loco, a domini curia sive habitatione longe remoto, domicilium haberet fixum; si domino incommodum esset, vassallum e longinquo, ad officia suscipienda, evocare; vel si in alius cujusdam principis, sive militia *r*), sive regimine, officio fungens, iter suscipere non posset; nonne domino, beneficium vassallis collaturo, jus competeret postulandi provassallum,

C 3

q) II. F. 2. §. 2. II. F. 23. §. 2. GRVSTEN Obs. rer. et antiqu. germ. et rom. p. 355. BVDER de servitiis vassallorum zu Ehrentzigen und Ehrenfallen. in Amoenit. J. F. n. 23.

r) STRVBEN *Nebenst.* tom. III. sect. 18. §. 4. CHLADENIVS de jure evocandi vassallos exteris militantes, speciatim ordinibus imp. vi territorii vindicato. Vit. 1731. R. J. 1570. §. 4.

lum, etsi legibus non esset praeceptum neque consuetudine introductum.

Praeterea hominum indoles ut plurimum esse solet ea, ut opus, quod in communione a pluribus perficiendum sit, a nullo, omni, qua decet, solertia, vigilantia, et studio perficiatur. Negligentia autem officii in uno, eodemque homine facilius observatur, quam in pluribus; unus citius ad opera praestanda potest adigi, quam si domino cum pluribus negotium sit. Domini igitur plurimum interest, quemnam habeat vasallum, si officia postulanda sunt. Haec exigendi officii difficultas etiam locum habet in feudis non militaribus. Nam gratia dominorum, et morum, temporibus recentioribus introductorum, ab antiquioribus diversitate factum est, ut in locum servitiorum militarium pecunia, a vasallo domino solvenda, subrogaretur s). Quod si igitur ista pecuniae quantitas,

s) Si etiam dominis directis hodie adhuc servitia equestris a vasallis exigere integrum est, ea tamen vel ideo hodie rarius indicantur, quod, recepta militis perpetui consuetudine, (cujus origines quidam in Gallia an. 1445. sub regno Caroli VII. quaerunt) alia nunc, ac olim

fuit, militiae ratio est, (STRUBEN *Nebenst.* l. 4.) et experientia docuit, finem propositum servitiis feudilibus equestribus vix obtineri. Non tamen vasalli hodie ideo plane immunes sunt, sed prout leges ferunt aut pacta, servitiorum equestrium loco milites equis armisque

arant.

titas, in partes plures distributa, a singulis vasallis praestanda esset, nonne verendum est, ne vasalli, variis locis habitantes, domino negotium facebant? Nonne dominus melius sibi prospiciet, si ab uno provasallo pecuniae quantitatem postulare et tempore definito exigere possit?

Ex his omnibus colligitur, quaestionem de provasallo necessario, in medium prolatam, nostro aevo non esse inane,

armatis instructos mittunt, aut certam pecuniae summam solvunt (*Ritterspferdsgelder*) loco personarum servitorum feudalium. Sed quaeritur, an dominus directus illam, mutato statu militari, possit de jure poscere? de LVDEWIG (*Erläuterung der G. B.* Tom. II, p. 1014) affirmative respondet. In Saxonia et Borussia illud obtinet. Elector Augustus jussit, loco servitorum quinque flor. annuo praestari. Edicta d. a. 1639. 1646. et 1704. in *Cod. Aug.* T. I. pag. 2306. Tom. II. p. 178r. Quamquam in Codice Brand. nov. etiam de servitiis militaribus nonnullae leges occurrunt, I. 18. §. 19. §. 144, tamen in multis provinciis alia ratio obtinet. In ducatu Magd.: *Affecuration für*

d. Magd. Ritterchaft bey Alloscat, der Lehngüter. Elect. j. pub. T. 15. Lib. 10. n. 59. in *Marchica: Entwurf zur revidirten Lehmsconstitut.* d. d. Berlin 1777. PÜTTMANNI obs. j. feud. Cap. 34. Quatenus nexus feudalis in terris brandenburg-sublatus sit? *Verordnung die Einrichtung des perpetuirlichen Lehms canon betreffend.* 15. März 1720. in Corp. Const. March. lib. 2. Sect. V. no. 68. 69. 70. *Lehmsconstitutio für die Altmarck &c.* in Corp. C. M. lib. II. Sect. V. n. 64. et decl. Const. r. Jun. 1723. in *Pomerania. Pomerische Lehmsconst.* vide SCHWIK. *DER Anmerk. über die Hinterp. Lehmsconstit.* Rostock und Wismar, 1755. 4.

nem, sed dignam, quae ventiletur, et cum ex legibus, tum inprimis ex ipsa feudorum indole, accurate definiatur et decidatur.

Feudum enim beneficii habet naturam ad augenda domini directi commoda et ad conservandam vasalli securitatem. Cum igitur dominus finem sibi propositum commode assequi nequeat, nisi jus ipsi competat, cogendi vasallos plures, ad provasallum officii praestandis eligendum idoneum; *necessitatem, constituendi provasallum ex feudi natura natam, deprehendimus.*

Efficitur porro horum argumentorum consideratione, distinctionis provasallorum in voluntarios et necessarios fundamentum ex ipsa rei feudali natura et consideratione esse desumptum. Si enim ex pacto praecedente ab arbitrio sive unius, sive utriusque partis penderet; provasallus electus *voluntarii* cognomine insigniendus foret. Sed alia ratio est *necessarii*. Nam plures vasalli a domino non aliter, nisi sub provasalli constituendi lege et conditione ad feudi possessionem admittuntur. Hoc intelligitur ex Germaniae antiquae consuetudinibus legibusque, quae, in hac causa dijudicanda, primum prae longobardicis locum merito occupant; quod ipsi feudorum indoli maxime consentaneum esse, in antecedentibus demonstravimus. Nec obstat huic sententiae *personarum,*

narum; feudi collationem petentium *conditio* et *habitus*. Licet enim omnes ad servitia praestanda sint habiles, tamen non omnes pariter sunt *idonei*; ideoque his pluribus jure imponitur obligatio, ex societate eligendi unum, cui provassalli officia injungantur. Cum itaque in hoc negotio feudali non adsit provassalli constituendi necessitas respectu personarum, (quippe quarum quaevis habilis sit,) sed respectu obligationis, quam feudi possessores futuri necessario suscipere tenentur, et respectu modi feudi conferendi, quem dominus, jure suo usurus, tanquam necessarium definire potest; efficitur inde, distinctionem provassallorum in necessarios et voluntarios posse in causis quibusdam feudalibus non sine fructu adhiberi, in quibusdam magni esse momenti. Nec in feudorum sublimium causis haec provassallorum distinctio omni caret utilitate. Praelatus enim, ratione feudorum passivorum capituli est provassallus necessarius. Si hoc negotium ad juris antiqui normam exigas, praelatum, abbatem etc. provassallum appellabis *hypotheticae* necessarium, secundum consuetudines recentiores *absolute* necessarium poteris nominare; quia nempe non a voluntate ac gratia domini directi pendet, an velit eum admittere. Jure nempe antiquo leges quaedam denegabant *universitati* in feudo successionem; fecus observantia hodierna. — „At enim, licitum ne illis est pro lubitu recedere, a legum constitutionibus? Nonne feuda amittent tandem veram suam naturam, si, novis quotidie consuetudinibus introductis, mutantur? „ — Haec quaestio

viam nobis pandit ad id, quod *voluntarium* est in rebus feudalibus. Vniuersi enim juris feudalis fundamentum positum est in pactis et conventis veterum; in legibus exterae gentis (Longobardorum) a maioribus nostris voluntarie receptis. Quod si itaque sapientia legislatoria praecipit, mutata temporum et gentium conditione, commutare leges et constitutiones; sequitur, dominis et vassallis jus competere, leges antiquas abrogandi novasque condendi. Veterum enim pacta non esse leges omni posteritati scriptas, quibus harum rerum aequus censor concedet, et ipsa experientia docet. Atqui in nulla fere juris positivi parte invenimus tot a legum et consuetudinum antiquarum regulis declinationes, quot in legum et constitutionum feudalium collectionibus, nec tantam, quantam in illis, novorum institutorum varietatem et copiam. Cujus rei rationes principales facile erui possent, si, ut pristinum Germaniae statum cum hodierno paulo accuratius conferremus, locus et instituti ratio permitteret †). Alia enim nostra aetate sunt ut plurimum feudorum petendorum et conferendorum consilia; pauciora requiruntur, vel nulla plane a vassallis officia, corpore suscipienda; multa praestantur pecunia, quae erant olim

†) Antiquo jure foeminae, a successione feudali exclusae, (I. F. 8. §. 2. II. F. 36. vet. auctor de benef. §. 4.) jam tempore *Ludovici Bavarici* admittebantur, quod ex dipl. de an. 1317. (quod *JOHANNES Spicilegio* pag. 412. insert:) apparet, ubi *filiis* nobiles de Breuberg idoneas et capaces declarat, ad tenendum feudum, quo

olim a vassallis ipsis expedienda. Nec vituperandum, sed potius laudandum esse puto hunc libertatis usum. Leges enim positivae hominum, non homines legum positivarum causa existunt. Quamvis igitur verum sit, quod monent doctores, jureconsulto et judici legibus unice inhaerendum, legibus standum esse; tamen leges nec Longobardorum, nec veterum Saxonum, feudorum dominis hodiernis eatenus datae sunt, ut ab illis ne latum quidem, quod dicunt, unguem recedere, nefas sibi ducerent. In ipsa hac de provassallis necessariis et voluntariis doctrina, et illius usu recentiori, exemplum est hujus libertatis, in juris feudalis tractatione et moderatione sapienter adhibitae. Statuta enim feudalia quaedam temporis praevis nec vassallis onerosa, nec dominis incommoda erant; nostra autem aetate utrique parti minus sunt convenientia, utrique parum utilia. Mutatis igitur rebus publicis, mutatis temporibus, novis etiam in feudis conferendis consuetudinibus locus

D 2

cus

quo eas investivit. Homines ex civico ordine inhabiles fuerunt, (J. F. S. art. 1. J. F. Allem. c. 1. Vetus auct. de benef. §. 3.) recentiori aevo Imperatorum privilegii ingenui ex civico ordine non modo in nonnullis civitatibus, sed et in integris territoriis capaces declarati sunt; ut cives Spirenses ex privilegio Ludovici bavar, et

Caroli IV. a. 1315. 1347. (Lünig C. J. F. tom. I. p. 1191.) cives Misniae et Turingiae. Cives Viennae ex privilegio, quod LAMBERCHER in *österreichischen In-terregno* litteris repetit pag. 161. LEDDERHOSE de jure ingenuorum acquirendi feuda in ZEPERNICKII analect. jur. feud. T. 2. pag. 181.

eus aperiendus erat. Hanc meam sententiam ne quis finistre intelligat, neve suspicetur, me ex eorum esse numero, qui nexum feudalem ipsa sua natura imperiis, civitatibus, civibusque esse noxium, ideoque funditus destruendum et delendum, (quod quam periculosum reipublicae germanorum futurum esset, nemo non videt); profiteor me iis consentire Jureconsultis, qui nexus feudalis dissuadeant solutionem; qua de re illustri KLÜBERVS in praefatione praemissa libro: *vom Ritterwesen des Mittelalters*, cujus auctor *de la Curne de Sainte-Palaye*, et in commentatione sua, *Geschichte der Gerichtslehre*, erudite multa et ingeniose disseruit v). Quamvis enim nostris temporibus politicae vigilantia poscat, ut securitas publica in singulis civitatibus pagisque conservetur; quamvis duella veterum non amplius turbent statum reipublicae, et pravorum hominum seditiones ope militis perpetui compescantur facilius et sedentur: nihilominus tamen nexus feudalis vinculum est unitatis imperantium et subjectorum, vasallis pariter atque dominis utile et necessarium, nec juribus principum et immediatorum nobilium adversum x). Non igitur tollendum, sed emendandum esse, credo, systema feudale, et nostrae aetati, nostris moribus accommodandum. Alia enim est rerum facies. Dominus olim feudum collaturus vasallum requirebat robustum, belli pericula et onera non extimescentem; quapropter imbecilles et feminas repudiabat; clericis provasalli deno-

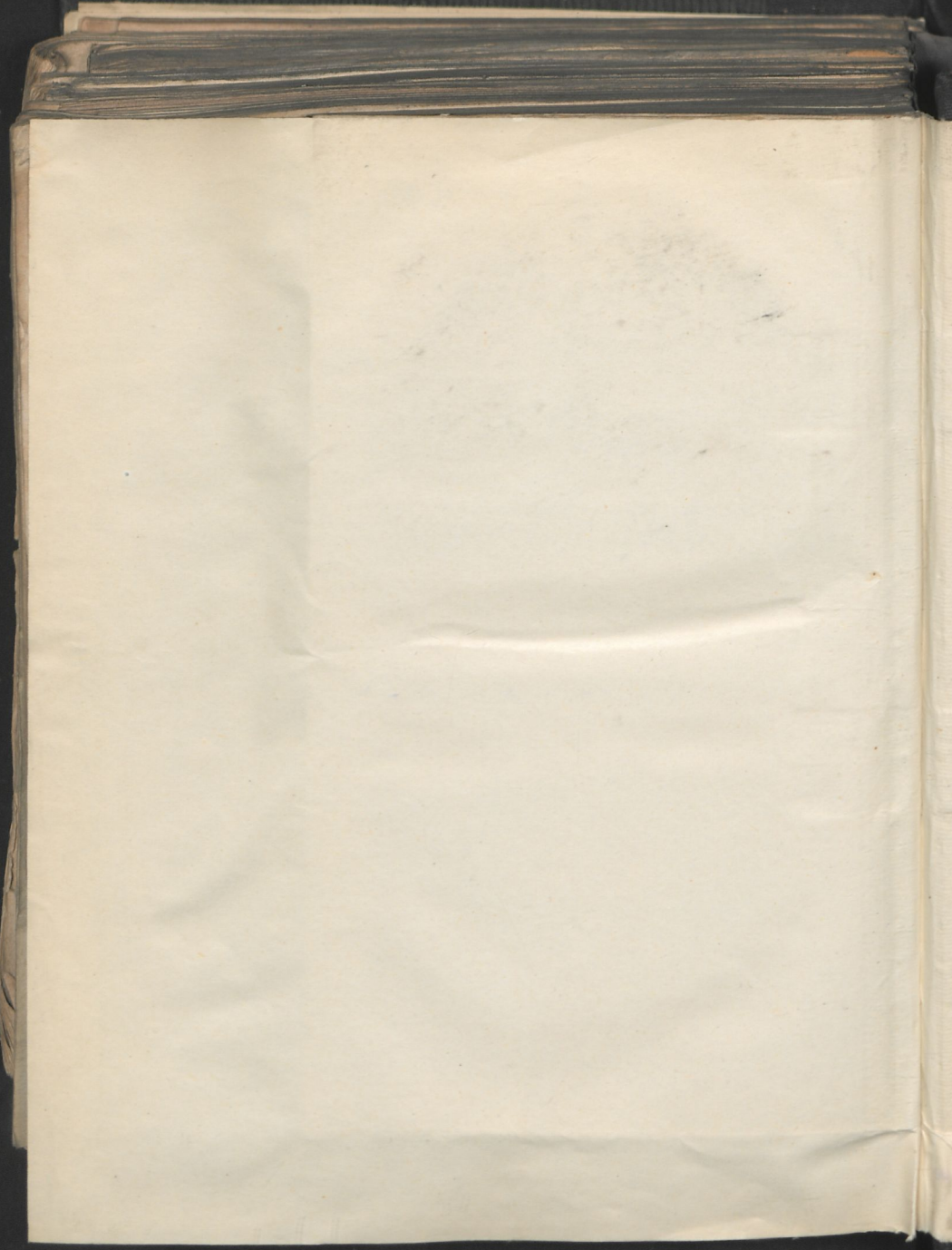
v) pag. 10. SCHLOSSER *Briefe über d. Gelezung.* 5r Brief p. 105.

x) Vasallagium non involvit hominum.

denominandi veniam dabat. Sed brachii robur et corporis firmitas non sufficiebat, cum feudum a domino petendum esset; equites enim generis nobilitatem, natalium splendorem postulant a fodali. Etiam hunc sensim mitigarunt legum et consuetudinis antiquae rigorem, civesque pecuniae copia prae-valentes ad feudorum possessionem admiserunt. Imperatores pro pecunia soluta generis antiquitatem et nobilium majorum defectum supplebant; equites pro pretio definito novos homines in societatem recipiebant. Rebus germaniae in meliorem ordinem digestis, domini feuda conferebant nobilibus, non ad militiam evocandis, sed, sive ad aulae splendorem augendum, sive ad judicia habenda, constitutis. Quae rerum feudalium conversiones subsecutae sunt, milite perpetuo germaniae introducto, arte militari emendata et in scientiae formam redacta? Fruantur igitur germani libertate sua; solvant vincula, quibus res feudales a majoribus constrictae sunt. Sed caveant tamen, ne nexu omni soluto, novis rerum omnium conversionibus mala inferant aevo futuro graviora, quam tollere cupiunt. Maneat itaque in quibusdam causis provassali etiam necessitas, et domino et vasallo perutilis. Hac cautione et modestia in tractando jure feudali adhibita, legum auctoritas manebit illibata; manebunt rerum feudalium fundamenta inconcussa; Juris feudalis doctores certa tradere poterunt scientiae suae principia, certa et ex legibus consuetudinibusque causarum judicia ferre, quod fieri non posset, si dominorum et vasallorum arbitrio omnia forent submittenda.

Sed

Sed haec hactenus de provafallis. Jam veniendum est ad id, propter quod haec commentatio scripta est. Gratiae videlicet a me sunt publice agendae *Regi potentissimo, clementissimo FRIDERICO GVILLELMO*, qui per splendidos hujus litterarum universitatis Curatores munus professoris juris ordinarii mihi commisit gratiosissime. Cujus beneficii in me collati magnitudinem etsi intelligo, me non valere verbis exprimere atque digno modo describere; tamen me, spero, dicendo effecturum, ut intelligant auditores honoratissimi, animum meum totum esse sensu liberalitatis et munificentiae Regiae adfectum et impletum. Hanc igitur grati animi testimonium ut *Magnificus academiae Prorektor, Comites Illustrissimi, Procancellarius illustris, et reliqui Patres academiae conscripti et Professores, Doctoresque litterarum cujuscunque generis celeberr., Commilitones denique generis et ingenii nobilitate conspicui* benevole audire non dedignari velint, summa, qua possum observantia, peto. Hac vestra gratia atque benignitate etsi pro mea in dicendo tenuitate non penitus dignum me esse sentiam, tamen spero fore, ut propter orationis argumentum faciles mihi praebeatis aures. Dicturus enim sum *de legum Borussiae aequitate et humanitate*. Quae res non solum regii imperii borussici civibus, sed omnibus, qui aequitatem colunt, et humanitatem reverentur, cara esse debet et attentione haud indigna videbitur. P. P. in Vniversitate regia Friderico-Alexandrina d. xxvi. Jul. c1o Io cc xcvii

Erlangen, Diss., 1786-1818
X 242 1358

17

PROLVSIO
DE
PROVASALLIS EORVNDEMQUE
DISTINCTIONE
IN
NECESSARIOS ET VOLVNTARIOS
ORATIONI
PROFESSIONIS JVRIS ORDINARIAE

A. D. XXIX. JVLII

MORE CONSVETO ADEVNDAE CAVSSA
RECITANDAE

PRAEMISSA

1797

D. CAROLO AVGVSTO GRVNDLERO

ERLANGAE
TYPIS HILPERTIANIS

MDCCLXXXVII

